

Zlate strune in zlati pevci

Raziskovalno delo je na osnovni šoli Prežihovega Voranca v Mariboru dolgoletna praksa med učitelji in učenci. Dolgo sem bila prepričana, da biti mentor mladim raziskovalcem ni zame, saj imam z dvema zboroma in poučevanjem glasbe, zadnja leta pa še z izbirnimi predmeti, veliko dela. Vse dokler me pred leti učenke same niso nagovorile, da me želijo za mentorico, takrat ene raziskovalne naloge o ljudskih pesmih, ki govorijo ljudeh, ki so odšli s trebihom za kruhom in enega inovacijskega projekta Mačke s posluhom, ki je nastal v obliki muzikala na pravljico o Mačku Muriju Kajetana Koviča in glasbo Jerka Novaka. Slednji je pobral najvišjo nagrado mesta Maribora in se kot inovacijski projekt okitil tudi z zlatom na ravni republike. Ob delu z marljivimi učenkami sem ugotovila, da ob raziskovanju in ustvarjanju na tem področju uživam tudi sama.

Jeseni 2010 sta me za mentorstvo raziskovalnim nalogam spet poprosili dve učenki devetega razreda, **Helena Schulz** in **Eva Gusel**, saj sta si želeli delati nalogi na področju glasbe. V trenutku, ko me nagovori marljiva učenka, v kateri se skriva veliko glasbene nadarjenosti, prav tako pa tudi volja do dela, sodelovanja ne morem odkloniti. Ker pa sta me nagovorili v daljšem časovnem razmiku, mi ni preostalo drugega, kot da sem bila mentorica dvema nalogama, saj sem s Heleno že pričela z delom.

Z učenkama smo skupaj prišle do zaključka, kaj bomo raziskovale. Tako se je Helena odločila, da bo raziskala, kdo so bili pevci solisti iz tujine, ki so gostovali ali pa sprejeli redni angažma v mariborski operi v letih med 1991 do 2010. Ti solisti so kot potujoči pevci, zato je nalogo nasloвила **Trubadurji mariborske opere**. K njeni odločitvi je pripomoglo tudi dejstvo, da je njen oče, Mathias Schulz tak pevec, ki nastopa po opernih odrih sveta. Družinsko življenje je povezala z raziskovanjem. Eva pa je velika ljubiteljica violine, ki si je sprva želela raziskovati nekaj iz področja baroka, a sva v nekem trenutku, sredi mariborskega prometa prišli na idejo, da bi lahko raziskali dosedanje delo priznanega mariborskega **Kvarteta Feguš**. Pot do njih ni bila težka, saj veljajo za gostoljubno družino in takoj, ko sva jih zaprosili za dovoljenje brskati po njihovem arhivu, so se velikodušno odzvali. Vse ostalo pa je bilo samo še plod marljivega dela. Obe nalogi sta v veselje vseh treh prejeli skoraj vse točke in tako pristali na najvišjih mestih med več kot sto nalogami v Mariboru. Naloga Kvartet Feguš je prejela od 170 možnih točk 166, Trubadurji mariborske opere pa 161, obe nalogi pa tudi zlato priznanje na natečaju Mladi za napredek Maribora, ki ga vsako leto organizira Zveza prijateljev mladine v Mariboru.

Nalogi bom predstavila v krajši obliki, v celoti si jih lahko pogledate na spletnih straneh ZPM Maribor, ali pa v Univerzitetni

knjižnici v Mariboru. Predstavila ju bom v vrstnem redu glede na osvojene točke, Helena in Eva pa vesta, da imata zame obe nalogi enako vrednost, saj vem, da sta obe učenki v svoji nalogi vložili enako veliko truda.

Kvartet Feguš

Naloga Eve Gusel je dokaj zajetna naloga, čemur pa botruje predvsem dejstvo, da je že družinski arhiv skrbno urejen in zaradi tega obsežen, prav tako pa se je učenka želela z nalogo na koncu zahvaliti družini, ki ji je na stežaj odprla vrata in pustila, da brska po njihovi zgodovini. Izdelana naloga je bila za Evo darilo, ki ga je na koncu družini z veseljem podarila.

Kvartet Feguš

Naloga je sestavljena iz več delov:

učenka je v uvodu predstavila godalni kvartet kot glasbeni sestav in kot glasbeno obliko, raziskala pa je tudi zgodovino godalnega kvarteta.

Kvarteta Feguš ne bi bilo, če ne bi bilo skrbnih staršev, zato je predstavila oba: očeta Maksimilijana in mamo Vero Feguš.

Maksimilijan Feguš

Vera Feguš

Sledila je predstavitev vsakega posameznika v kvartetu od prvega violinista Filipa, drugega violinista Simona Petra, violista Andreja in violončelista Jerneja Feguša:

Simon Peter Feguš

Andrej Feguš

Filip Feguš

Jernej Feguš

Ob brskanju po arhivu, kjer se je najprej počutila izgubljeno, a je iz ure v uro, iz dneva v dan bolj vedela, kaj je pomembnejše in kaj manj, so jo zanimali začetki tega ansambla, poiskala je, kdo so bili njihovi učitelji in mentorji, na katera godala muzicirajo ter kaj so bili vrhunci njihove dosedanje kariere. Med slednjimi pa se je Eve še posebej dotaknilo njihovo sodelovanje z Isaacom Sternom v New Yorku v sloviti dvorani Carnegie Hall:

Simon Peter je ob vrnitvi iz Združenih držav Amerike povedal

Seveda je bilo nepozabno doživetje, ko smo igrali v Carnegie Hallu v New Yorku. Ta velikanska dvorana, kjer moraš kar lepo hoditi, da prideš na sredino odra in potem gledaš gor vse te oddaljene balkone in poslušalce, ki so le drobne pike. Res nepozabno. Mogoče se enkratnosti dogodka, ko si tam in ko igraš, niti ne zavedaš. Zdi se ti, da je to nekaj povsem običajnega. Šele kasneje, iz neke časovne distance, prav ozavešiš, kje si lahko nastopal (Salmič Kovačič, 2005).

Jernej, Filip, Andrej in Filip v družbi Isaaca Sterna

Zbrala je njihove dosedanja nagrade in zvočne posnetke, prav tako pa je skrbno izpisala skladatelje in naslove njihovih skladb ter ugotovila, da so v repertoarju Kvarteta Feguš zastopani skladatelji od klasicizma do današnjih sodobnikov. Iz časopisnih člankov pa je lahko razbrala, kako so kritiki spremljali njihovo muziciranje:

Zanimivo publiki, a zahtevno izvajalcem je izvajati skladbe različnih glasbenikov na enem koncertu. Kako to uspeva članom kvarteta, je razvidno iz kritike, ki govori o izvedbi Godalnega kvarteta št. 1 Maksimilijana Feguša in Mozartovega Godalnega kvarteta v e-molu:

Naloga, ki so si jo naložili tokrat, bi bila velik zalogaj celo za izkušene ansamble, povrh pa so si izbrali kvartete različnih stilnih usmeritev, ki sodijo med najzahtevnejše te zvrsti. Ansambel odlikujejo zlit zven, lepota tona, čista igra, visoka stopnja uigranosti, sorodno doživljanje glasbe in poenotena poustvarjalna naravnost. /.../ Skladbo očeta Maksimilijana Feguša, ki v glasbenem jeziku upodablja zgodnje otroštvo svojih štirih sinov, so izvajalci zaigrali z iskreno prizadetostjo, živo in spoštljivo. V skladbi uporablja skladatelj različne kompozicijske prijeme, med katerimi so nekateri prav sofisticirani. Uspavanko v počasnem stavku je položil med dve ljudski temi, ki izražata nežno čustvo, in ta del so izvajalci zaigrali doživeto in s prekrasnim tonom (Šetinc, 2005).

Ena izmed zanimivejših etap raziskovanja je bil obisk na vaji kvarteta, kjer so ji fantje velikodušno ponudili, da lahko vadijo Mozarta ali Haydn, če to želi, a se je Eva, ki sama zase pravi, da je ljubiteljica baročne glasbe, korajžno spopadla z enourno vajo Bergovega Godalnega kvarteta, op. 3. Danes na glasbo 20. stoletja tudi zaradi osebne izkušnje gleda drugače.

Pričeli so s 1. stavkom, ki nosi naslov *Langsam*. V uvodu skladbe je vse potekalo gladko, a ko se je eden zmotil, so igro prekinili. Na netočnost je opozoril *Filip*, ki je bil med celotno vajo zelo odločen in zbran. Odložili so inštrumente ter se poglobili v svoje parte. Ker je pri tej, sicer tehnično izjemno težki skladbi, zelo pomemb-

na usklajenost, so odlomke, kjer so naleteli na težavo, najprej odigrali individualno, sledili so dueti, nato *Simon*, *Andrej* in *Jernej*, vse dokler niso bili zadovoljni vsi štirje. Vsak zase pa je vedel, da bo do naslednje vaje težke dele skladbe treba še posebej vaditi. Težko je reči, kdo je tisti, ki vajo vodi. *Filip* je ves čas pozorno poslušal in je takoj, ko je opazil napako, na to opozoril svoje brate. Na mestu, kjer se niso mogli uskladiti glede ritma posameznega parta, pa je bil *Simon* tisti, ki je predlagal, naj vklopijo metronom. *Andrej* je tisti, ki vpliva na vaji pomirjujoče, tako do storjenih napak, kot do vsakega izmed bratov. *Jernej*, najmlajši, pa pozorno prisluhne bolj izkušenim, v vajo pa vnese humor. Skladba je tako polna sozvočij, da mora vsak poznati melodijo svojega glasbila, pa tudi vse ostale melodije, saj jim nemalokrat to poznavanje pomaga pri usklajenosti celote. Violina sledi violončelu, viola spremlja violino, prva violina povzame glavni motiv in tako naprej. Vaditi je bilo treba tudi tako, da je posamezni inštrument zaigral svoj part tišje kot drugi, da so uredili ritme in nenehno menjavajoče se hitrosti v skladbi. Šele ko so se uskladili in natančno pregledali in preigrali zahtevno mesto, so nadaljevali.

Ko je vedela o kvartetovcih že skoraj vse, pa je zaprosila še za intervju. Vsi štirje so se potrudili, da so bili ob dogovorjeni uri doma in so z veseljem odgovarjali na njena vprašanja.

Filip, ko sem bila na vaji kvarteta, sem opazila, da je vaše sodelovanje dokaj enakovredno. Vsi štirje ste dajali pripombe na odigrano, vsi ste popravljali drug drugega. Pa vendar se mi je na trenutke zazdelo, da ste vi odločnejši, da pogosteje usmerjate in opozarjate na napake.

Filip: A je to obtožba? (smeh) Mislim, da je to tudi stvar osebnosti, karakterja; morda pa imam najdaljši jezik (smeh).

Simon, s *Filipom* igrata v kvartetu violini. Kako sta si razdelila vlogi prve in druge violine in kdaj je do tega prišlo?

Simon: Ko smo začeli muzicirati skupaj, sem bil najstarejši in tudi najbolj vešč, zato sem v začetku igral prvo violino jaz. Okoli leta 1999–2000 sva s *Filipom* zamenjala vlogi. Ko smo postali starejši in v igranju enakovrednejši, smo poskušali z menjavanjem vlog. Počasi sva oba spoznala, v kateri vlogi se počutiva najbolje in tako je vlogo prvega violinista prevzel *Filip*. Še sedaj pa včasih na vajah zamenjava pulte.

Andrej, kako je bilo, ko ste iz violine prešli na violo. Ste bili nad tem presenečeni tudi sami ali pa ste to pričakovali?

Andrej: Velike tehnične razlike med violo in violino ni. Na začetku sem si celo želel igrati čelo, a sem imel prekratke prste, zato so mi ga odsvetovali. Ko sem bil star trinajst let, sem na pobudo Tomaža Lorenza vzel v roke violo, brez katere je kvartet nepopoln. Danes v glasbeni šoli poučujem oba inštrumenta.

Jernej, bratje so za vas izbrali violončelo, kot najmlajši ste jih morali kar hitro dohitevati...

Jernej: Meni to ni bilo težko, verjetno je bilo bolj njim. Ko smo pričeli igrati skupaj, sem sam igral violončelo le tri leta. Komaj sem se naučil postavljati prste na strune, že smo začeli s kvartetom. Spomnim se, da so mi morali bratje od začetka kar pomagati.

Na koncu raziskovanja se je Eva zavedala, da je spoznala člane godalnega kvarteta tako po osebnih kot po glasbeni strani.

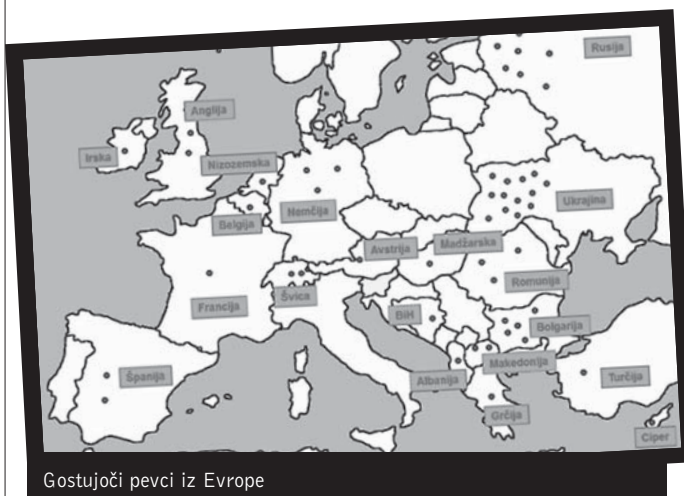
Trubadurji mariborske Opere

Tudi ta naloga je postajala iz dneva v dan obsežnejša, saj se sprva sploh nisva zavedali, da je obdobje dvajsetih let tako obsežno. Helena se je dela lotila z veliko vnemo in kljub utrujenosti ni vrгла puške v koruzo. V nalogi je s pomočjo glasbene literature, ki jo je našla v glasbeni učilnici in doma, raziskala in odkrivala kdo so pevci, ki so v srednjem veku potovali iz kraja v kraj, nastopali na dvorih in kratkočasili mimoidoče na mestnih trgih ter se tako preživljali, o zgodovini opere nasploh ter razvoju opernega gledališča v Mariboru. Trubadurji kot potujoči pevci pa imajo veliko skupnega z današnjimi opernimi pevci, ki prav tako potujejo po svetu in nastopajo na najrazličnejših opernih odrih.

Helena si je na začetku raziskovanja zastavila hipoteze, v katerih je razmišljala, od kod prihajajo pevci v Maribor in zakaj, nato pa se je lotila zelo zahtevnega prebiranja gledaliških listov mariborske Opere med leti 1991 in 2011. Iz slednjih je natančno izpisala vse pevce soliste in jih razvrstila po državah, od koder prihajajo. Tako je v krajšem poglavju predstavila slovenske pevce, v nadaljevanju pa tiste, ki niso naše gore list. Razdelila jih je v dve skupini: tiste, ki so pri nas le gostovali in tiste, ki so v Mariboru sprejeli redni angažma. Pri vsakem pevcu je pripisala tudi njegov glas.

Da si je lahko boljše predstavljala, od kod so pevci prihajali in koliko jih je iz posamezne države bilo, je izdelala zemljevide, v katere je vnašala pike za posamezne pevce. S tako izdelanimi zemljevidi je nazorno prikazala, kako ansambel mariborske

Opere gosti številne pevce z vsega sveta, saj je ugotovila, da le Afrika kot celina še ni imela predstavnika na našem odru, pevci iz najbolj oddaljenih držav pa so prišli iz ZDA, Kanade, Venezuele, Japonske in celo Tasmanije.

Gostujoči pevci iz Evrope

Gostujoči pevci z drugih celin

Gostujoči pevci iz sosednjih držav

Redno angažirani pevci

Prav tako se je odločila za obsežno, a zanimivo metodo raziskovanja, intervju. Vsi, ki jih je zaprosila za srečanje, so se vabilu z veseljem odzvali, ob tem pa se je morala znajti v nemškem, srbskem in slovenskem jeziku. Zelo zanimive odgovore na vprašanja je dobila od gospoda Staneta Jurgeca, ki je bil kar 21 let na čelu mariborske Opere in je tudi najbolj zaslužen za to, da so pri nas pričeli z izvajanjem oper v izvirnem jeziku, s čemer je privabil k nam številne vrhunske umetnike.

V Maribor ste pričeli vabiti pevce iz tujine. Na podlagi katerih kriterijev ste se na avdicijah odločili, da ste posameznega pevcu izbrali in povabili, da poje pri nas?

Stremel sem k temu, da sem povabil pevce v Maribor tako v okviru stalnega angažmaja kot goste. Nisem jih vabil v Maribor na avdicije. Moj način dela je bil tak, da sem bil jaz tisti, ki je potoval po svetu in iskal mlade talente. Velikokrat sem potoval v Rusijo in Ukrajino. V Kijevu sem sodeloval z direktorjem nacionalne Opere, pa z akademskim mladinskim gledališčem, kjer sem prisluhnil mladim opernim pevcem ob klavirju. Pevci so vedeli, kdaj bom prišel. Tako sem na primer odkril vrhunsko sopranistko *Natalijo Vorobjovo Biorro*, baritonista *Valentina Pivovarova* in druge. Pravzaprav sem iskal nadarjene in sposobne pevce povsod, tudi v Italiji in Nemčiji.

Stane Jurgec

Pogovarjala se je s solisti mariborske opere:

- sopranistko Petyo Ivanovo:

Kdaj ste prišli v Maribor in katera je bila vaša prva vloga, ki ste jo dobili tukaj?

V Maribor sem prišla leta 2000. Moja prva vloga tukaj je bila vloga Kraljice noči, vendar takrat še ne v Mozartovi Čarobni piščali, temveč v predstavi *Jureta Ivanušiča Amadeus*, ki je bila skupen projekt Drame, Opere in Baleta SNG.

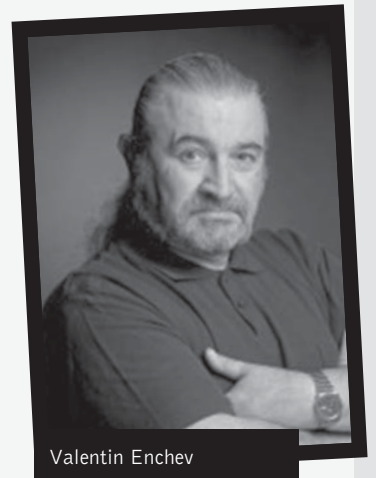

Petja Ivanova

- baritonistom Valeninom Enchevim,

Kaj menite o trendu opernih hiš po svetu, da gostijo pevce iz tujine?

To je dobro in normalno. Mislim, da je to neizogibno. Opera je postala mednarodna umetnost, operna gledališča imamo vsepovsod, vedno več ljudi lahko uživa v operni umetnosti. Poslušalci opero vse bolj razumejo, ne glede na to, da se opere izvajajo v izvirnem jeziku. Izmenjave morajo potekati tekoče. Tudi zgodovinsko je dokazano, da tiste operne hiše, ki so bile na nek način zaprte, kot na primer v Nemčiji, kjer so vse opere prepevali le v nemščini, niso imele dolgoročnega uspeha. Vsi pevci, ki izvajamo neko arijo v izvirniku in v prevodu, vemo, da veliko boljše, bolj naravno zveni melodija v izvirniku, saj je skladatelj pisal v določenem jeziku in je vsak naglas in frazo oblikoval na določeno besedilo. Včasih sem doživeljal izjemno ponesrečene prevode, na srečo le izjemoma.

Valentin Enchev

- ter tenoristoma Markom Kalajanovičem

Zanima me, katere operne vloge so vam najljubše, katere trenutno izvajate in katera vloga vas najbolj mika.

Trenutno izvajam *La Boheme* v SNG Maribor, na Japonskem bom s SNG Maribor izvajal tudi *Traviato*. V Beogradu nastopam v *Verdijevi* operi *Ples v maskah*, čaka me premiera *Adriane Lecouvreur* *Francesca Cilea* in *Verdijeva Attila*. V Sarajevu nastopam *Verdijevi* operi *Ples v maskah* in *Traviati*, v Novem Sadu v *Donizzetijevi* operi *Viva la mamma*, spomladi pa bom v *La Boheme*. Trenutno sta mi od vseh oper najljubši *La Boheme* in *Ples v maskah*. Pravzaprav se ne morem odločiti. Prav tako težko rečem, ali mi je ljubši *Verdi* ali *Puccini*. V prihodnje pa me prav gotovo mikata dva *Verdijeva* junaka *Jaga v Othellu* in *Rigoletto*, a sem za te vloge še premlad. Rad imam opero, ki je v tradicionalni izvedbi, saj menim, da mora zgodba opere ostati v svojem času. Danes pa se veliko oper prenaša v moderni čas,

Marko Kalajanović

jaz pa *Othella* ne morem predstavljati z mitraljezom, vidim ga le z sabljo. Vendar pa razmišljamo različno. Kot umetnik moram biti prilagodljiv in pravzaprav nimam težav vklopiti se v sodoben koncept predstav.

- in Mathiasom Schulzem,

Ali ste na kakšno operno hišo, kjer ste že gostovali, še posebej navezani?

Zame so vsa gledališča, operne hiše enako pomembne, povsod, kjer gostujem, uživam in mi je to v veselje. Seveda pa so nekatere operne hiše name naredile še posebno močan vtis, kot je na primer opera *La Fenice* v Benetkah, kjer sem pel v *Schönbergovi* operi *Od danes do jutri* (*Von Heute auf Morgen*), vlogo *Cania* v *Leoncavallovih Glumačih* (*I pagliacci*), ter grofa v *Korngoldovi* operi *Mrtvo mesto* (*Die Tote Stadt*). Poleti 2010 pa sem preživel nekaj zanimivih mesecev v New Yorku, kjer sem prepeval v operi *Franza Schrekerja Oddaljeni zvoki* (*Der Ferne Klang*). Nenazadnje je bilo zanimivo tudi v Kairu v Egiptu, pel sem na koncertu *Pesem zemlje* (*Das Lied von der Erde*) *Gustava Mahlerja*. Zelo veliko potujem, spoznavam nova mesta, ljudi in operne hiše. To so neprecenljive izkušnje in doživetja.

Mathias Schulz

Helena je nalogo zaključila s hipotezami, ki jih je delno potrdila, delno pa ovrgla.

Hipoteza 1: Število gostujočih pevcev se je v SNG Maribor povečalo zaradi izvajanja oper v izvorniku.

Ko so pričeli izvajati opere v izvorniku, je nastopalo v mariborski Operi vedno več pevcev iz tujine. To sem ugotovila po ogledu gledaliških listov iz obdobja, ki sem ga raziskovala. Enako je potrdil Stane Jurgec, ki je bil eden tistih, ki je pripeljal v naše mesto največ gostujočih pevcev do sedaj.

Hipoteza 2: Večina pevcev solistov je prišla gostovat v Maribor iz vzhodnoevropskih držav.

Na zemljevidih (slike 3, 4 in 6) je vidno, da je veliko večje število gostujočih pevcev iz vzhodnoevropskih držav. Izjema pri tem je Italija, od koder je prišlo prav tako 18 pevcev. Ponosni pa smo lahko, da se mariborska Opera ponaša z gostujočimi pevci iz celega sveta.

Hipoteza 3: V stalnem angažmaju so v mariborski Operi ostali pevci iz vzhodnoevropskih držav.

Tudi to je res. Izmed sedemnajstih pevcev, ki so v naši Operi sprejeli redni angažma v zadnjih dvajsetih letih, jih je petnajst iz vzhodnoevropskih držav. Dva sta iz Italije.

Hipoteza 4: Pevci iz vzhodnoevropskih držav so sprejeli stalni angažma pri nas zaradi boljšega zaslužka.

Na to je težko odgovoriti, saj nisem imela dovolj velikega števila odgovorov pevcev. Verjeti pa velja Stanetu Jurgecu, ki je najdlje deloval na mestu direktorja Opere. Pravi, da so v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja res prišli v Maribor pevci z Vzhoda zaradi boljšega zaslužka, vendar se je kasneje to spremenilo. Maribor danes predstavlja pevcem predvsem odskočno mesto za nastopanje v opernih hišah večjih evropskih mest.

Evi Gusel in Heleni Schulz sem bila pri njenem raziskovanju mentorica tri mesece. Če bi pričele z delom kasneje, nam tak zalogaj ne bi uspel. Po oddaji nalog, v začetku februarja, ju je čakal še zagovor pred tričlansko komisijo, ki jima je pozorno prisluhnila in tudi marsikaj povprašala, kar pa dekleti, ki sta o nalogah vedeli največ, ni zmedlo. Z zanimanjem pa sta lahko spremljali tudi zagovore ostalih sedmih nalog s področja umetnosti, ki so se v tem šolskem letu predstavile. Vsaka od nalog je bila nekaj posebnega in vsi avtorji vredni pohvale. Škoda le, da raziskovalne naloge s področja glasbe vrednotijo le na mariborskem področju. Ko je treba visoko ocenjeno nalogo poslati na zagovor na državnem natečaju, ki ga razpiše ZTKS (Zveza za tehnično kulturo Slovenije), pa naloge glasbenega področja izpadejo. Pravijo, da zaradi tega, ker tam nimajo komisije, čeprav v razpisu obstaja področje, ki ga imenujejo »druga področja«. Kaj sodi med slednje? Upam, da v bodoče tudi glasba!

Viri in literatura

1. Gusel, E. (2011). *Kvartet Feguš*. Maribor; OŠ Prežihovega Voranca.
2. Schulz, H. (2011). *Trubadurji mariborske Opere*. Maribor; OŠ Prežihovega Voranca.
3. Šetinc, J. (24. 12. 2005). *Težka naloga za izvajalce*. Večer, leto LXI, št. 298, str. 13.
4. Salmič Kovačič, K. (2.3.2005). *Nepozabno je bilo igrati v Carnegie Hallu*. Večer, leto LXI, št. 50, str. 12.

Viri slik

1. Sl. 1: Kvartet Feguš
Vir: Arhiv družine Feguš.
2. Sl. 2: Maksimilijan Feguš
Vir: Društvo slovenskih skladateljev. (b.d.). Maksimilijan Feguš. Pridobljeno 14. 1. 2011 iz: <http://www.dss.si/?avtorspada=14&lang=slo>.
3. Sl. 3: Vera Feguš
Vir: Anđelić, D. (10. 4. 2008). Moja zdravnica 2008. Pridobljeno 14. 1. 2011 iz: <http://www.viva.si/Intervju/2483/Intervju-Vera-Fegu%C5%A1-dr-med-spec-splo%C5%A1ne-medicine>.
4. Sl. 4: Simon Peter Feguš
Vir: Kvartet Feguš. (2010). Galerija. Pridobljeno 18.1.2011 iz: <http://www.fegus-quartet.com/slo.htm>.
5. Sl. 5: Andrej Feguš
Vir: Kvartet Feguš. (2010). Galerija. Pridobljeno 18.1.2011 iz: <http://www.fegus-quartet.com/slo.htm>.
6. Sl. 6: Filip Feguš
Vir: Kvartet Feguš. (2010). Galerija. Pridobljeno 18.1.2011 iz: <http://www.fegus-quartet.com/slo.htm>.
7. Sl. 7: Jernej Feguš
Vir: Kvartet Feguš. (2010). Galerija. Pridobljeno 18.1.2011 iz: <http://www.fegus-quartet.com/slo.htm>.
8. Sl. 8: Jernej, Filip, Andrej in Filip v družbi Isaaca Sterna
Vir: Kvartet Feguš. (2010). Galerija. Pridobljeno 18.1.2011 iz: <http://www.fegus-quartet.com/slo.htm>.
9. Sl. 9: Gostujoči pevci iz sosednjih držav
Vir: Schulz, H. (2011). Trubadurji mariborske Opere. Maribor; OŠ Prežihovega Voranca.
10. Sl. 10: Gostujoči pevci iz Evrope
Vir: Schulz, H. (2011). Trubadurji mariborske Opere. Maribor; OŠ Prežihovega Voranca Maribor.
11. Sl. 11: Gostujoči pevci iz drugih celin
Vir: Schulz, H. (2011). Trubadurji mariborske Opere. Maribor; OŠ Prežihovega Voranca Maribor.
12. Sl. 12: Redno angažirani pevci
Vir: Schulz, H. (2011). Trubadurji mariborske Opere. Maribor; OŠ Prežihovega Voranca Maribor
13. Sl. 13: Stane Jurgec
Vir: Vidakovič, J. in Križnar, F. (b.d.). Mag. Stane Jurgec. Pridobljeno 20. 1. 2011 iz: <http://igiz-imis.cimrs.si/slike/skladatelj/velike/jurjec72.jpg>.
14. Sl. 14: Petja Ivanova
15. Vir: Petya Ivanova. (b.d). Galerija. Pridobljeno 20.1.2011 iz: <http://www.petya-ivanova.com/gallery/>.
16. Sl. 15: Valentin Enchev
17. Vir: SNG Maribor (2009). Operni ansambel: Valentin Enčev. Pridobljeno 20.1.2011 iz: <http://www.sng-mb.si/operni-ansambel/valentin-encev/>.
18. Sl. 16: Marko Kalajanović
Vir: SNG Maribor. (2009). Marko Kalajanović. Pridobljeno 20.1.2011 iz: <http://www.sng-mb.si/multimediji/la-boheme-2/>.
19. Sl. 17: Mathias Schulz
Vir: Verena Keller artistsmanagement (b.d). Mathias Schulz. Pridobljeno 9.2.2011 iz: <http://www.keller-artistsmanagement.ch/kuenstler/tsm.html>.